

■ АҮТОГРАФ

Міхась СКОБЛА: «Люблю чытаць паэзію...»

– Паважаны спадар Міхась, да 100-годдзя з дня нараджэння Ларысы Геніюш у выдавецтве «Лімарыус» выйшаў двухтомнік нашай слаўтай паэткі, укладальнікам якога былі Вы. Чым адметная для Вас асабіста была праца над гэтым зборам?

– Адметная найперш новымі знаходкамі. Да 100-годдзя Ларысы Геніюш мною быў фактычна падрыхтаваны трохтомнік паэткі і асобна – зборнік успамінаў. На жаль, на складаным шляху да варштата Скарыны ўжо набраныя тэксты давялося размяркоўваць у двухтомнік і біяграфічны альманах «Асоба і час». І гэта мне далася няпроста. Як ні размяркоўваў, а ўсё роўна засталася твораў на яшчэ адзін том. Але і ў выдадзеных кнігах шмат што апублікавана ўпершыню – 74 вершы, каля 300 лістоў, аповяданні, абразкі... Па натуре я – не архіўны крот, і сядзець з ранку да вечара ў архіве не магу. Ды і часу да юбілею заставалася мала. Таму працаваць даводзілася хутка. Мілыя спадарыні з аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў Акадэмічнай бібліятэкі, мабыць, на мяне трохі сердавалі, калі я за некалькі гадзінаў паспяваў замовіць з паўсотні тэчак. А ім жа пасля трэба праверыць кожны аркуш... Дзякуй ім за спрыянне і цяпліваасць! Каб паспець з наборам геніюшаўскага эпістлярыю, набралі з жонкай па начах – у чатыры рукі. Цяпер Ларыса – адмысловы геніюшазнаўца, памятае безліч падзеяў, імёнаў, датаў. Падчас падрыхтоўкі Збору твораў мне пашчасціла сустрэцца з унукам паэткі Міхасём Геніюшам і яе нявесткай, якія жывуць у Беластоку. У Беларусі матэрыялы па крупіцы збіраеш, кожны фотаздымак – на вагу золата. А ў Беластоку перада мной паставілі цэлы

Mikhaś Skobla

куфэрак унікальных здымкаў! Толькі пераздымай. А як пераздымаць? Выходны дзень, ніякія службы не працуюць. Ды і дзе ты знойдзеш добры сканер на паўдня? Выручыў рэдактар «Нівы» Яўген Вапа – дзякуй яму. Таму больш за сотню здымкаў у двухтомніку і альманаху – апублікаваныя ўпершыню, што таксама надае вагі гэтым выданням. Падчас працы над імі я канчаткова зразумеў: Ларыса Геніюш – класік літаратуры і класік

нацыі, узор духу беларускага. І яе вышыня яшчэ не вызначаная. Ёй яшчэ ёсць куды ўздымацца, і яна будзе ўздымацца ў нашых вачах па меры публікацыі яе архіваў. І тут яшчэ адна цікавая акалічнасць. Скажам, Аркадзя Куляшова, Пімена Панчанку, Максіма Танка ёсць за што сцягваць з п'едэсталаў (у сэнсе – ёсць за што пацягнуць), чым звычайна і займаецца літаратурная моладзь, папракаючы нашых заслужана народных за тых савецкіх сталінска-ленінскія вершы, якіх апошнія панаясвалі нямала. У Ларысы Геніюш такіх вершаў няма і блізка, яна не напісала ніводнага радка ў дагоду партыі і правадырам. І з гэтага гледзішча яна – постаць феноменальная ў нашай

Даведка «Кніганошы»:

Скобла Міхась – паэт, парадыст, перакладчык, эсэіст. Лаўрэат літаратурнай прэміі імя Алеся Адамовіча. Аўтар паэтычных кніг «Вечны Зніч», «Вочы Савы», «Нашэсце Поўні», «Акно для матылькоў», кнігі гістарычных нарысаў «Дзярэчынскі дыярыюш» і інш. Нарадзіўся ў 1966 годзе ў вёсцы Паляжын на Зэльвеншчыне. Жыве ў Мінску.

(Працяг на стар. 8)

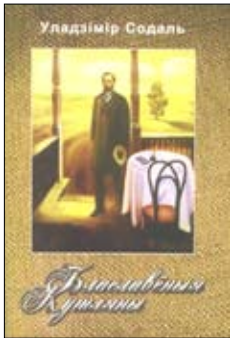

■ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Васілевіч Алена. Выбраныя творы. Уклад., камент. аўтара; прадм. А. Сямёнавай. – Мінск: Беларуская навука, 2010. – 532: [8] с. іл. – («Беларускі кнігазбор»: Серыя 1. Мастацкая літаратура).

Кнігу выдатнага мастака слова, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі Алены Васілевіч (нар. 1922 г.) склалі тры аповесці з яе слаўтай тэтралогіі «Пачакай, пратрымайся», найлепшыя апавяданні і эсэ розных гадоў. Пяцдзесат трэці том кніжнага праекта «Беларускі кнігазбор».

Содаль Уладзімір. Бласлаўёныя Кушляны. – Мінск: Кнігазбор, 2009. – 144 с.

У. І. Содаль – вядомы даследчык жыцця і творчасці Ф. Багушэвіча. Ужо сорак гадоў ён збірае звесткі пра паэтаву сядзібу ў Кушлянах. Упершыню значная частка сабраных матэрыялаў друкуецца асобнай кнігай. Гісторыя сядзібы, таленавіта расказаная крэацываўцам, запрашае чытача ў часы нараджэння беларускай нацыянальнай ідэі.

Бэссон Патрык. Ліст да страчаннага сябра: раман. Пер. з фр. мовы Зміцера Коласа. – Мінск: Зміцер Колас, 2010. – 150 с. – (Littera scripta).

Раман апавядае пра знешне нібыта лёгкае жыццё маладых людзей, якія вядуць, тым не менш, няпростыя пошукі свайго месца ў гэтым жыцці і, на жаль, не заўсёды ўдала спрабуюць паразумецца паміж сабою.

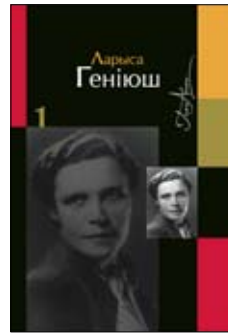
Твор належыць пярэдняму з найбольш вядомых сучасных французскіх аўтараў, лаўрэату дзвюх найбуйнейшых французскіх літаратурных прэміяў – Гран-Пры Французскай Акадэміі за раман (1985) і прэміі Рэнадо (1995).

Салавей Алесь. Творы. Уклад. М. Скобла. – Мінск: Лімарыус, 2010. – («Галасы Айчыны»).

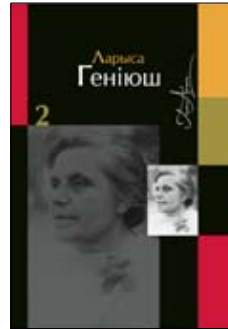
У зборніку твораў вядомага майстра беларускага слова, ураджэнца Койданаўшчыны Алесь Салаўя, які ўпершыню выходзіць на яго радзіме, сабраныя амаль усе, вядомыя сёння, яго паэтычныя творы, а таксама проза і лісты. Мала хто так, як Салавей, умеў выкарыстоўваць магутнасць беларускай мовы, яе прыгажосць і самабытнасць, даказваючы, што і беларусы на роднай сваёй мове могуць стварыць усе класічныя жанры і формы еўрапейскай паэзіі. Кніга падрыхтавана Міхасём Скоблам пры падтрымцы дзеячаў Беларускай эміграцыі і фонду O. R. Cultural and Educational Foundation. Гэтым томам выдавецтва пачало новую серыю – «Галасы Айчыны».

рускай мовы, яе прыгажосць і самабытнасць, даказваючы, што і беларусы на роднай сваёй мове могуць стварыць усе класічныя жанры і формы еўрапейскай паэзіі. Кніга падрыхтавана Міхасём Скоблам пры падтрымцы дзеячаў Беларускай эміграцыі і фонду O. R. Cultural and Educational Foundation. Гэтым томам выдавецтва пачало новую серыю – «Галасы Айчыны».

Геніюш Ларыса. Збор твораў. У 2 т. Т. 1. Уклад. М. Скобла. – Мінск: Лімарыус, 2010. – («Галасы Айчыны»).

Ларыса Геніюш «Творы». У 2 т. – гэта першая спроба выпусціць навукова падрыхтаваны збор твораў Ларысы Геніюш. Першы том складаюць паэтычныя творы Геніюш, у тым ліку 74 вершы, што публікуюцца ўпершыню. У кнізе змешчана шмат невядомых здымкаў – ад студыйнага партрэта, зробленага ў 1939 годзе ў Празе, да здымку паэткі ў лагернай кашулі з нашытым на спіне арыштанцкім нумарам...

Геніюш Ларыса. Збор твораў. У 2 т. Т. 2. Уклад. М. Скобла. – Мінск: Лімарыус, 2010. – («Галасы Айчыны»).

У другім томе змешчана проза: дакументальная аповесць «Сповідзь» і лісты паэткі, у тым ліку да Васіля Быкава, Максіма Танка, Рыгора Барадуліна, Зоські Верас, Дануты Бічэль, да тагачаснага амбасадара ЗША ў Чэхіі Лорэнса Стайнгарда. Большасць лістоў таксама ўпершыню выцягнутыя з архіўнай цемры.

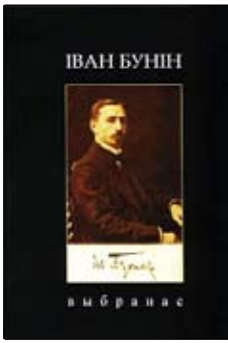
Вонэгут Курт. Бойня № 5, або Крыжовы паход дзетак: раман. Пер. з англ. Павел Касцюкевіч. – Мінск: Логвінаў, 2010. – 220 с. – (Бібліятэка Бацькаўшчыны. Пераклады. Кніга I).

Твор «Бойня №5, або Крыжовы паход дзетак» Курт Вонэгут (1922 – 2007) напісаў у 1969 годзе. Гэта аўтабіяграфічны раман пра бамбардаванне Дрэздэну падчас Другой сусветнай вайны. 13-14 лютага 1945 года Вонэгут стаў сведкам бамбардавання Дрэздэна войскамі саюзнікаў. Ён трапіў у лік тых сямі амерыканскіх палонных, якім пашчасціла выжыць у той дзень. У Дрэздэне не было бомбасховішчаў, паколькі горад не быў стратэгічным аб'ектам, і таму на ноч палонных замыкалі ў гарадской скатабоіні № 5, а падчас авіяналётаў спускалі ў падвал з мяснымі тушамі. Цудам пазбегнуўшы смерці, Вонэгут напоўніцу зведзе жахі вайны, калі разам з іншымі палоннымі ён разбіраў завалы і выносіў з-пад руінаў тысячы трупай. Свае перажыванні Вонэгут адлюстравіў у рамане: крытыкуючы фашызм, ён тым не менш выразна асуджае знішчэнне Дрэздэна.

Арлоў Уладзімір. Ля Дзікага Поля: гістарычныя апавяданні, аповесць, эсэ. – Мінск: Логвінаў, 2010. – 302 с.

Кніга аб'яднала пад сваёй вокладкай найлепшыя мастацкія тэксты Арлова на гістарычную тэму. У яе ўвайшлі творы, напісаныя пераважна ў канцы мінулага стагоддзя. Творы для гэтай кнігі былі абраныя практычна з усіх мастацкіх зборнікаў Уладзіміра Арлова, пачынаючы з першай кнігі «Добры дзень, мая шыпшына».

Бунін Іван. Выбранае. Уклад., пер. з рус. мовы А. Каляды. – Мінск: Логвінаў, 2010. – 486 с.

А.Каляда працягвае радаваць беларускіх чытачоў перакладамі з расейскай класікі. Зборнік выбраных твораў лаўрэата Нобелеўскай прэміі ў галіне літаратуры 1933 г. І. А. Буніна склалі пераклады на беларускую: 75 апавяданняў, 3 аповесці, раман «Жыццё Арсеньева», а таксама «Аўтабіяграфічная нататка», «3 інтэрв'ю», «Прамова на юбілей газеты «Русские ведомости», «Як я пішу», «Нобелеўскія дні», «3 запісаў».

ва на юбілей газеты «Русские ведомости», «Як я пішу», «Нобелеўскія дні», «3 запісаў».

Разанаў Алясць. Воплескі даланёю адною: пункц'іры. – Мінск: Логвінаў, 2010. – 76 с.

Кнігу склалі пункц'іры (акупункц'іры) Аляся Разанава, якія даўно палюбіліся ягоным адданым чытачам. Назву зборніку даў, як і ў серыі «яйкавадратаў» вядомы радок аўтара з пункц'іра, які цалкам гучыць так:

«Воплескі даланёю адною: лунае клянэвы ліст над зямлёй».

Гілевіч Ніл. І чую я голас...: выбраныя вершы, 1954 – 2008. – Мінск: Про Хрысто, 2009. – 176 с.

У зборнік Народнага паэта Беларусі Ніла Гілевіча «І чую я голас...» увайшлі вершы, паяднаныя адной, глыбока ўнутранай, магістральнай тэмай, адным вельмі характэрным, можна сказаць, вызначальным для ягонага светаўспрымання, настроем.

Усе гэтыя вершы друкаваліся ў часопісах і газетах, змяшчаліся ў чарговых кнігах паэзіі, у тамах «Выбранага» і збору твораў.

Скобла Міхась. Акно для матылькою: паэзія і проза. – Мінск: Про Хрысто, 2009. – 312 с.

«Акно для матылькою» – выбранае з ранейшых кніг паэта, чый першы зборнік «Вечны Зніч» (1990) выйшаў нечуваным для дэбютных выданняў накладам 23000 асобнікаў і – разышоўся... З таго часу многае ў нашым жыцці непазнавальна змянілася, але паэзія і эсэістыка М. Скоблы і ў XXI стагоддзі застаецца ўраджайнай на шматасацыяцыйныя вобразы,

на ёмістыя метафары, на паэтычныя парадоксы. Нездарма аўтару гэтай кнігі ў 2000 г. была прысуджана Літаратурная прэмія імя Аляся Адамовіча – ці не самага парадаксальнага беларускага пісьменніка.

Папковіч Уладзімір. Рэшта: вершы. – Мінск: Медысонт, 2010. – 64 с.

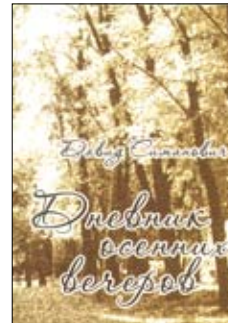
Пра сэнс жыцця і шляхі, якія мы ў ім выбіраем, разважае аўтар, паэт і перакладчык, у сваім новым зборніку, прымеркаваным да 75-годдзя. Кніга з сімвалічнай назвай «Рэшта» ад першых радкоў да апошніх атрыманася ў аўтара нібыта развітальнай. Аднак на самой справе гэта сведчанне ягонага высокага патэнцыялу. А значыць, новыя вершы будуць...

Сімановіч Давід. Скрипка Шагала, или Здесь осталась его душа: стихи. – Мінск: Медисонт. – 2010. – 48 с.

Давід Сімановіч – лаўрэат Шагалаўскай прэміі, старшыня Шагалаўскага камітэта ў Віцебску, які шмат зрабіў для вяртання імя вялікага мастака і зацвярджэння яго творчасці на радзіме, заснавальнік Шагалаўскіх дзён і Шагалаўскіх чытанняў.

У гэтай кнізе сабраныя выбраныя вершы Давіда Сімановіча, дзённікавыя радкі, запісы розных гадоў, прысвечаныя мастаку-цудатворцу, чыя душа назаўсёды засталася на віцебскай зямлі. Асаблівыя старонкі кнігі – пераклады з ідыша «Из поэзии Марка Шагала» і вершы ў прозе «К моему городу Витебску».

Сімановіч Давід. Дневник осенних вечеров: стихи. – Мінск: Медисонт. – 2010. – 108 с.

Новая кніга Давіда Сімановіча – працяг вершаваных дзённікавых запісаў паэта, лаўрэата Шагалаўскай прэміі і прэміі Уладзіміра Караткевіча. Па восеньскіх дарогах часу паэт вяртаецца з сучаснасці ў мінулае, быццам адраджае ў памяці найбольш яркія падзеі жыцця.

Восеньскія вечары паэта напоўненыя любоўю, сустрэчамі з сябрамі, паездкамі ў розныя куткі зямлі, роздумаў пра самае дарагое і патаемнае.

Майсеенка Анатоль. Роздум: вершы, паэмы, прысвячэнні; Прадм. А. Ліс. – Мінск: А. М. Вараксін, 2010. – 264 с.

Анатоль Майсеенка (1940 – 2009) – вучоны, філолаг, аўтар літаратуразнаўчых кніг, таленавіты паэт-лірык. Высокаграмадзянскага гучання ў паэзіі Анатоля Майсеенкі набрала тэма Радзімы-Беларусі. Паэт вельмі чуйны да актуальных праблем быцця роднага народа, яго лёсу, будучыні. Прыкметнае

месца ў творчасці Анатоля Майсеенкі занялі інтымныя і экзістэнцыяльныя матывы. Вершы-вітанні, змешчаныя ў «Роздуме», пазначаны ўласцівай натурой аўтара зычлівасцю і досціпам.

Клышка Алесь. Мінская зямля: паэма. – Мінск: Смэлтак, 2010. – 80 с.: іл.

«Мінская зямля» – гэта маленькі гімн Мінску, мінскай зямлі і мінчукам. Гэта паэма-роздум аб сваёй сям’і, аб людзях, якія жылі побач, гэта паэма-памяць, паэма-сумленне і паэма-насталыгія. У дадатак да кнігі прыкладаецца кампакт-дыск з аўдыёзапісам паэмы. У выданні выкарыстаныя здымкі з сямейнага архіва

Клышкаў, мінскіх паштовак, календароў і даведнікаў.

Беларус 2010. Літаратурны альманах беларускіх пісьменнікаў замежжа. – Нью-Ёрк: Выдавецтва газеты «Беларус», 2010. – 282 с.

У нас ёсць усе падставы парадавацца – гэта ўжо чацьвёрты нумар выдання, заснаванага ў 2007 годзе. «Альманах трэба вітаць ды пахваліць і за рэгулярнасць выхаду, і за павелічэнне колькасці аўтараў-удзельнікаў, за пашырэн-

не жанравасці...» – адзначае Вітаўт Кіпель у прадмове да альманаха. Сярод аўтараў часопіса – Аляксей Арцёмаў, Аляксандр Баршчэўскі, Ірына Варабей, Віталь Воранаў, Янка Запруднік, Віялета Кавалёва, Якуб Лапатка, Цімох Ліякумовіч, Алес Мінкін, Іна Снарская, Сяжук Сокалаў-Воюш, Аляксандр Тарановіч, Дзмітры Шатыловіч, Макс Шчур і іншыя.

Вольскі Артур. Выйшаў зайчык пагуляць: вершы. Для дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту. Уклад. У. Сіўчыкаў, Р. Шастак; маст. А. Карповіч. – Мінск: Радыёла-плюс, 2009. – 144 с.: іл.

Вершы, загадкі, лічылікі, пераклады, сабраныя ў кнізе ў тэматычныя раздзелы, якія маюць адметныя назвы: «Дожджык, дожджык секані!», «Заасад дружна выйшаў на парад», «Няма прыгажэй ад маёй Беларусі...», «Шмат сяброў у нас» і інш. Чытанка адрасуецца не толькі дзеткам, але і іх мамулям і татулям, бабулям і дзядулям, выхавацелькам і настаўніцам. Між іншым, гэтая кніжка можа стаць для дзяцей яшчэ і размалёўкай, бо змяшчае чорна-белыя ілюстрацыі.

■ 3 ПЕРШЫХ ВУСНАЎ

Уладзімір Сіўчыкаў: «Будуць новыя кнігі для дзяцей...»

Шырацца кантакты беларускай і шведскай літаратур. Толькі апошнім часам у Беларусі ў перакладзе са шведскай мовы выйшла адразу некалькі кніг – «Папулярная музыка з Вітулы» Мікаэля Ніемі, «Маленькія тролі і вялікая паводка» Туве Янсан, «Малы і мядзведзік» Юі і Томаса Вісландэраў, «Сучаснае шведскае апавяданне» і іншыя. Адметнай падзеяй стаўся нядаўні форум выдаўцоў у Стакгольме, наладжаны з ініцыятывы і пры падтрымцы Шведскага інстытута. Непасрэдна ягонаю арганізацыяй апекаваўся Нільс Хокансан (выдавецтва «Ruip»), а куратаркаю форума выступіла Юдзіт Блэк. Пра гэтую незвычайную сустрэчу расказвае адзін з удзельнікаў форуму пісьменнік і выдавец Уладзімір СІЎЧЫКАЎ.

– Беларуская дэлегацыя прыбыла ў сталіцу Швецыі ў складзе: Аляксандра Дынько (кампанія «Будзьма»), Зміцер Колас (выдавецтва «Колас»), Алена Масла (часопіс «Бярозка»), Тамара Мацкевіч (партал nastaunik.info), Антаніна Нявінская (выдавецтва «Ме-

дысонт»), а таксама аўтар гэтых радкоў (выдавецтва «Радыёла-плюс»).

Паразумецца са скандынаўскімі калегамі даламагалі перакладчыкі Наста Лабада і Дзмітры Плакс, а дыскусіі дапамагаў праводзіць мэдэратар Харальд Хульквіст.

У першы дзень форума на семінары «Розніца паміж шведскай і беларускай літаратурай для дзяцей і падлеткаў» Яніна Арлоў расказала пра асаблівасці шведскай дзіцячай кнігі, Аляксандра Дынько распавяла пра сітуацыю з дзіцячай літаратурай у Беларусі, а потым быў праведзены азнаямленчы візіт у дзіцячае выдавецтва «Опал».

На другі дзень у Шведскім інстытуце дзіцячай кнігі на семінары «Дзіцячая літаратура як люстэрка грамадства» пісьменніцы Юя Вісландэр і Пэрніла Стальфельт вялі гаворку пра свае кнігі і пра дзіцячую літаратуру як адлюстраванне бачання грамадствам дзяцей і дарослых.

На трэці дзень прыйшліся дыскусіі пасля выступаў «Крытыка і літаратура для дзяцей і юнацтва» крытыка Пэра Ізраэльсана, а таксама «Кнігі для юнацтва» крытыка Піа Хас. Пасля запамінальнага візіта ў цэнтр дзіцячай культуры «Юнібакен» у Шведскім інстытуце прайшла заключная гутарка, на якой былі падведзены вынікі сустрэчаў і акрэсленыя бліжэйшыя перспектывы.

Несумненна, што падобныя форумны спрыяюць і будуць спрыяць як выпуску новых перакладных выданняў, так і ўзаемаўзбагачэнню беларускага і шведскага прыгожага пісьменства.

Фота з архіва
Уладзіміра Сіўчыкава.

Уладзімір СІЎЧЫКАЎ, Нільс ХОКАНСАН і Зміцер КОЛАС.

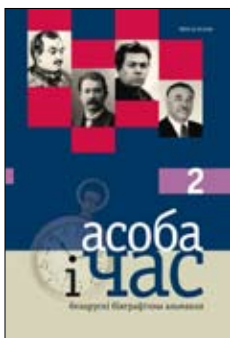
Грыцкевіч Анатоль. Старонкі нашай мінуўшчыны. – Мінск: Кнігазбор, 2009. – 468 с.

Як вядома, гісторыя Беларусі разглядалася скрозь прызму гісторыі Расіі. У сваёй кнізе Анатоль Грыцкевіч адлюстроўвае праўдзівую айчынную гісторыю, пачынаючы ад Беларуска-Літоўскай дзяржавы (XIV ст.) да нашага часу. Кніга ўтрымлівае тры вялікія раздзелы. Першы раздзел прысвечаны жыццю і дзейнасці славетных беларусаў. Так, да прыкладу, у кнізе можна прачытаць пра Мікалая Радзівіла Рудога, Станіслава Ляшчынскага, Тадэвуша Касцюшку ды іншых знакамітых дзеячаў айчынай гісторыі. У другім раздзеле даецца інфармацыя пра самыя значныя гістарычныя бітвы і даты. Трэці раздзел «Гісторыя і гісторыкі» – гэта падборка ўнікальных артыкулаў пра гістарычныя каштоўнасці і пра фальсіфікацыю гісторыі. Кніга выдадзена пры падтрымцы МГА «ЗБС «Бацькаўшчына» і кіраўніцы Дабрачыннага фонду «Этнічны голас Амерыкі» (ЗША) Ірэны Каляды-Смірновай.

Трусаў Алек. Невядомая нам краіна: Беларусь у яе этнаграфічных межах. – Мінск: Кнігазбор, 2009. – 152 с.

Першы раздзел кнігі распавядае пра дзяржаўныя ўтварэнні беларускага народа, якія ў афіцыйнай (беларускай і замежнай) гістарыяграфіі не прынята лічыць беларускімі, а менавіта пра Цвярское і Смаленскае княствы, Пскоўскую рэспубліку, Дзвінскі край, Надбужскую краіну ды іншыя землі, якімі валодаў беларускі народ. Другі раздзел утрымлівае рэцэнзіі аўтара на 5 гістарычных кніг апошніх гадоў, якія, на думку аўтара, варта прачытаць.

«Асоба і час». Беларускі біяграфічны альманах. Выпуск 2. Уклад. Аляксандр Фядута. – Мінск: Лімарыус, 2010. – 392 с.

Другі выпуск Беларускага біяграфічнага альманаха «Асоба і час» змяшчае матэрыялы, прысвечаныя пісьменнікам Васілю Быкаву, Уладзіміру Караткевічу, Максіму Лужаніну, архітэктару Івану Жалтоўскаму, вучоным Яўгену Вярбіцкаму, Івану Замоціну, Аляксандру Еўлахава, генералу Кіпрыяну Кандратовічу, філамату Вінцэнту Будрэвічу. Сярод аўтараў тэкстаў – Адам Глобус, Аляксандр Фядута, Сяргей Харэўскі, Якаў Басін, Іван Саверчанка, Андрэй Расінскі.

Асабліваю цікавасць выклікае нарыс Вольгі Гарбачовай, прысвечаны навагрудскім шляхцічам сярэдзіны XIX стагоддзя – аtryбуцыя іх фотаздымкаў у альбоме, які падарыў Уладзіславу Міцкевічу, сыну славетнага паэта; вялікі матэрыял Сямёна Букчына, у якім распавядаецца пра бацьку Максіма Багдановіча – Адама Багдановіча і яго напростыя адносіны з Максімам Горкім; а таксама ўспаміны дзіцячага ўрача з Мінска Мінны Лапідус і гродзенскай журналісткі Фрыды Пугач.

«Асоба і час». Беларускі біяграфічны альманах. Выпуск 3. Уклад. Міхась Скобла. – Мінск: Лімарыус, 2010. – 400 с.

Трэці выпуск Беларускага біяграфічнага альманаха «Асоба і час» цалкам прысвечаны памяці слаўтай беларускай паэтэсы і патрыёта Ларысы Геніюш, стагоддзе з дня нараджэння якой шырока адзначалася ў гэтым годзе. Альманах утрымлівае архіўныя матэрыялы, спецыяльна напісаныя ўспаміны пра Ларысу Антопаўну (у тым ліку мемуары Арсена Ліса і Адама Мальдзіса), дакументы, што распавядаюць гісторыю выдачы грамадзянаў Чэхіі Янкі і Ларысы Геніюш савецкім уладам. Чытач атрымае магчымасць пазнаёміцца з унікальнымі фотаздымкамі. Альманах складзены Міхасём Скоблам і выпушчаны пры падтрымцы Уладзіміра Някляева.

Мруз Мацей. Каталіцызм на паграніччы. Адносіны каталіцкай царквы да ўкраінскага і беларускага пытання ў Польшчы ў 1918 – 1925 г. Пер. з польскай мовы Я. Зэліньскага; Навук. рэд. Г. Сагановіч. – Мінск: Медысонт, 2009. – 304 с. – (Бібліятэка часопіса «Беларускі Гістарычны Агляд»).

У кнізе ўпершыню ўсебакова даследуюцца складаныя нацыянальна-рэлігійныя праблемы ўсходняга памежжа адроджанай польскай дзяржавы – абшару сутыкнення і ўзаемапрацікнення розных культур, веравызнанняў і нацыянальных традыцыяў, на якім яшчэ захоўвалася памяць пра супольнае жыццё народаў даўняй Рэчы Паспалітай. Аўтар выкарыстаў малавядомыя дакументы і матэрыялы як з польскіх, так і з замежных архіўных збораў. Васямнаццаты том кніжнай серыі Бібліятэка часопіса «Беларускі Гістарычны Агляд».

Снайдэр Тымаці. Рэканструкцыя нацыі. Польшча, Украіна, Літва і Беларусь 1569 – 1999 гг. Пер. з анг. М. Раманоўскага і В. Калацкай; навук. рэд. Г. Сагановіч. – Мінск: Медысонт, 2010. – 424 с. – (Бібліятэка часопіса «Беларускі Гістарычны Агляд»).

У гэтай наватарскай кнізе Т. Снайдэр прасочвае шляхі фарміравання польскай, украінскай, літоўскай і беларускай нацыяў ад стварэння Рэчы Паспалітай абодвух народаў да 1999 г. Аўтар даводзіць, што трыумфы мадэрнага этнічнага нацыяналізму ў гэтай частцы Усходняй Еўропы – з'ява досыць новая. «Гэтая кніга, сярод іншага, – і гісторыя Беларусі. Яна падае, магчыма, панаваму, некаторыя з палітычных, эканамічных, культурных і інтэлектуальных зменаў, якія адбываліся на тэрыторыі сённяшняй Беларусі ў раннемадэрны і мадэрны перыяды. У той жа час гэта і гісторыя слабасцяў беларускіх нацыянальных рухаў на гэтых абшарах», – адзначае аўтар у прадмове да беларускага выдання. Дваццаты том кніжнай серыі Бібліятэка часопіса «Беларускі Гістарычны Агляд».

Урбан Майкл. *Беларуская савецкая эліта (1966 – 1986): алгебра ўлады*. Пер. з анг. мовы А. Казакевіча і Т. Чуліцкай; навук. рэд. А. Казакевіч, М. Лявонаў. – Вільня: ЕГУ, 2010. – 196 с.

Кніга амерыканскага даследчыка Майкла Урбана прысвечаная палітычнаму развіццю Беларусі ў 1960 – 1980-х гадах. На аснове шырокага фактычнага матэрыялу аўтар апісвае складаныя ўзаемаадносіны паміж

рознымі групамі беларускай савецкай эліты, а таксама паказвае вынікі і наступствы палітычнай барацьбы для развіцця БССР ва ўмовах хуткай індустрыялізацыі і урбанізацыі.

Чернявская Юлія. *Белорусы. От «тутэйшых» – к нации*. Под общей редакцией А. Е. Тараса. – Минск: ФУАинформ, 2010. – 512 с.: ил. – (Неизвестная история).

Аўтар кнігі, культуролог, антраполог і пісьменнік, падыходзіць да вырашэння сваёй задачы, выкарыстоўваючы сучасную сусветную метадалогію, заснаваную на аналізе «культуры паўсядзённасці». Фактычна разглядаецца «аўтапартрэт нацыі», адлюстраваны для розных эпох у спецыфічных корпусах крыніц: традыцыйных казках, ліставанні, дакументах – для савецкага часу, а таксама матэрыялах блогасферы для пабудовы вобразу постсавецкага беларуса.

Тарас Анатолий. *Грюнвальд, 15 июля 1410 года*. – Минск: ФУАинформ, 2010. – 160 с. (+16 с. вкл.): ил. – (Неизвестная история).

Кніга прысвечана вайне Вялікага княства Літоўскага і Польскага каралеўства ў 1409 – 1411 гг. супраць Тэўтонскага ордэна і вырашальнай бітве гэтай вайны – Грουνвальдскай бітве. Прааналізаваны планы і сілы бакоў, ход бітвы, яе вынікі. Паказана, што насуперак выдумкам польскіх, літоўскіх і расійскіх аўтараў найважнейшую ролю ў бітве пры Грουνвальдзе сыгралі войскі нашых продкаў – літвінаў і русінаў.

Чаропко Виктор. *Великий князь Витовт*. Минск: ФУАинформ, 2010. – 80 с.: ил. – (Славное имя. Правители).

У чарговай кнізе серыі «Славутае імя» распавядаецца пра вялікага князя Вітаўта – «караля-багатыра» Вялікага княства Літоўскага. Выданне ўтрымлівае нарыс жыцця гэтага выбітнага ўладара і палкаводца, а таксама даведачна-энцыклапедычную інфармацыю па гісторыі Вялікага княства Літоўскага. Адрасавана ўсім аматарам айчыннай гісторыі.

Мірановіч Яўген. *Беларусы ў Польшчы (1918 – 1949)*. Вільня: Інстытут беларусістыкі; Беласток: Беларускае гістарычнае таварыства, 2010. – 191 с.

У аснове чарговай кнігі беларускага гісторыка з Беластоцчыны Яўгена Мірановіча легла доктарская праца, напісаная пры канцы 80-х гадоў ХХ ст. паводле архіўных матэрыялаў і ўспамінаў беластоцкіх беларусаў. У скарачаным варыянце гэтую працу ў 1993 г. вялікім накладам надрукавалі ў Польшчы.

Вынік – палякі зведалі немалы культурніцкі шок. Кніга «Беларусы ў Польшчы (1918 – 1949)» дапоўненая недаступнымі за саветамі дакументамі і архіўнымі матэрыяламі. Другая яе частка прысвечаная беларускаму традыцыйнаму грамадству ў паваяеннай Польшчы ў апошні перыяд яго існавання.

Кавалёў Сяргей. *Шматмоўная паэзія Вялікага княства Літоўскага эпохі Рэнесансу: манаграфія*. – Минск: Кнігазбор, 2010. – 376 с.

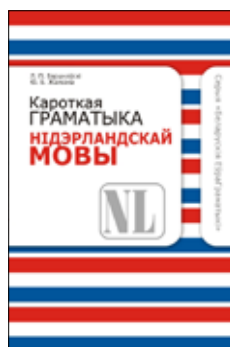
Манаграфія з'яўляецца панарамным даследаваннем шматмоўнай паэзіі Вялікага княства Літоўскага эпохі Рэнесансу. На аснове сваіх ранейшых публікацый і новых распрацовак аўтар падрабязна ўзнаўляе гісторыю развіцця пэтычнага жанру ў Літве і Беларусі ад пачатку XVI да пачатку XVII ст.

Кніга будзе карысная філолагам, гісторыкам і ўсім, хто цікавіцца культурай Вялікага княства Літоўскага.

Беларуска-англійскі размоўнік/English-Belarusian phrase-book. Даведачнае выданне. Укл. Ул. Кошчанка. – Минск: «Артыя Груп», 2010. – 190 с.

Размоўнік зроблены так, што яго можна чытаць з абодвух бакоў, з беларуска-англійскага і англійска-беларускага. Ён утрымлівае раздзелы «Ветлівыя выразы», «Карысныя пытанні», «Знаёмства з горадам» да т. п. Такі размоўнік не першы ў гісторыі беларускай лексікаграфіі, але яго адметнасць у тым, што англійска-беларуская частка змяшчае лацінкавую транскрыпцыю беларускіх словаў і выразаў.

Баршчэўскі Лявон, Жалезка Юрый. *Короткая граматыка нідэрландскай мовы*. Минск: Радзёла-плюс, 2010. – 144 с.: фат. – (Серыя «Беларускія Еўра-Граматыкі»).

Нідэрландская мова належыць да падгрупы заходнегерманскіх моў. Гістарычна яна сфарміравалася на аснове старажытных заходне-ніжнефранкскіх дыялектаў. У вывучэнні нідэрландскай мовы пачаткова ў істотна могуць дапамагчы веданне нямецкай, англійскай, іншых германскіх моў. Выданне адрасуецца ўсім, хто цікавіцца нідэрландскай мовай.

Услед за чароўным народам

Толкін Джон Рональд Руэл.
Каваль з Вялікага Вутану: казка.
З англійскай перакладу
Антон Францішак Брыль;
малюнкі Н. Краўчук. – Мінск:
Логвінаў, 2010. – 28 с.: іл.

*Заспявае нягучна нябачны рот,
Ды застыгне-застогне душа мая –
Цішэй, цішэй, чароўны народ,
Ну нашто вам ізноў патрэбны я?*
А. Ф. Брыль.

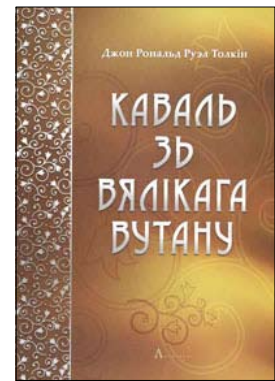
Чароўны народ прыходзіць да чытачоў невялікай казкі Толкіна, каб забраць іх з сабой у Чароўны Край і Далёкія Памежы. Чароўны народ прыходзіць і да тых, хто чытае вершы Антона Францішка Брыля, паэта і перакладчыка. Але прысутнасць чараў у дадзеным выпадку – з’ява цалкам вытлумачальная, і каб раскрыць іх таямніцу, варта ўсяго толькі разгарнуць кнігу. І ўсё стане на свае месцы.

Казка Толкіна «Каваль з Вялікага Вутану» ў перакладзе А. Ф. Брыля была выдадзена сёлета І. Логвінавым і прэзентаваная 26 сакавіка. Гісторыя гэтай казкі пачынаецца досыць незвычайна, бо спачатку задумвалася зусім не яна, а прадмова да «Залатога ключа» Джорджа Мак-Доналда. У выніку атрымалася, як зазначаў у адным лісце Толкін, «казка старога чалавека», казка

пра творчасць і талент, які даецца не назаўсёды, і пра тое, што аднойчы гэты падарунак могуць забраць назад.

Але з пытаннямі пра сюжэт лепей звярнуцца да самога Толкіна, дакладней – прачытаць кнігу. Справа перакладчыка – захаваць гучанне арыгінала, прымусіць чароўны народ ажыць на старонках твора і ўразіць уяўленне чытача. Майстэрскае валоданне мовай перакладчыка «Кавала з Вялікага Вутану» захапляе. Тонкі флёр старасвеччыны, асаблівасці маўлення кожнага персанажа, апісанні Чароўнай Краіны (ды і не адной яе), якія ствараюць адпаведны настрой і выклікаюць вельмі пэўныя адчуванні, – усё гэта дасягнута моўнымі сродкамі і ўсё дадаецца вельмі дарэчным і прыгожым: «Каваль убачыў, як маўклівыя хвалі вынеслі на бераг вялікі карабель ды ціха адкаціліся назад белаю пенаю. Эльфскія маракі былі высокія і жahlівыя, блішчэлі мячы ў іхніх руках, і зіхацелі дзіды, і вочы ззялі пранізлівым святлом. Раптам узвысілі яны галасы ў пераможным спеве, і ад страху здрыгнулася сэрца Кавала, упаў ён ніцма, а эльфы прайшлі над ім ды зніклі сярод поўных рэхам пагоркаў».

Яшчэ адзін спосаб выклікаць гасцей з нязнаных земляў – гэта намаляваць іх. Шэсць ілюстрацыяў Наталлі Краўчук да казкі «Каваль з Вялікага Вутану», зро-

бленыя адмыслова для гэтага выдання, дапамагаюць стварыць вобразы герояў і, здаецца, з’яўляюцца працягам паэтычных сказаў. Лёгка і празрыстая Каралева Чароўнага Краю, Кароль, ён жа Майстар Кухар Элф, сам Каваль – прыгожыя і мудрыя героі прыгожай і мудрай казкі набываюць свае абліччы і са свайго боку даюць абліччы тоненькай кніжцы, якая, нягледзячы на сціплы аб’ём, робіцца ледзь не падарункавым выданнем.

Уся кніга (дызайн С. Ждановіча) аформленая ў адпаведнасці са зместам і стварае ўражанне гарманічнага цэлага. Яе прыемна трымаць у руках, прыемна гартыць і прыемна чытаць. Прыемна, бо і пераклад, і сама кніга – не шэрае безаблічнае выданне, а мастацкі твор, казка для дзяцей і дарослых, лялька на пірагу, памяць пра Чароўны Край.

Ганна Янкута
prajdzisvet.org

«Дні аднаго жыцця...»

Зора Кіпель, «Дні аднаго жыцця...».
Успаміны, Артыкулы, Дзённікі. –
Мінск: Зміцер Колас, 2010.

Дзённікі Зоры Кіпель, якія толькі што выйшлі з друку, з’яўляюцца, мабыць, першай спробай у беларускай прасторы паказаць хоць кавалачак айсбергу, які можна пайменаваць «гісторыяй беларускай штодзённасці». Зразумела, маецца на ўвазе гісторыя эміграцыйнай штодзённасці, бо Зора Кіпель эмігравала з Беларусі ў 1944 годзе, калі ёй было 17 гадоў, і пражыла на чужыне яшчэ амаль 60 (яна памерла ў 2003 годзе).

Больш-менш рэгулярныя запісы спадарыня Кіпель пачала рабіць у 1978 годзе і вяла іх да канца 1990-х. Ейныя дзённікі, надрукаваныя даволі дробным шрыфтам, займаюць больш за 800 старонак кнігі, якую ўклаў і адрэдагаваў Сяргей Шупа. Пераважная большасць запісаў суправаджаецца каментарамі спадарожніка жыцця спадарыні Зоры Вітаўта Кіпеля, які тлумачыць шырэшы грамадскі кантэкст прыватных запісаў жонкі ці расшыфроўвае ідэнтнасць

некаторых знаёмых і сяброў сям’і, якія ў асабістых запісах, прызначаных выключна для сямейнага вока, згадваюцца як нешта само сабой зразумелае.

Зора і Вітаўт Кіпелі стаялі ў цэнтры жыцця беларускай дыяспары ў Амерыцы, а таму ў дзённіках выступаюць бадай ці не ўсе асобы, якія мелі больш ці менш значныя публічныя ролі ў гэтым жыцці. Для даследніка эміграцыі, які дагэтуль прыглядаўся да яе лёсу праз прызму афіцыйных дакументаў розных беларускіх арганізацый, дзённікі Зоры Кіпель даюць нагоду зірнуць на неафіцыйную падбіўку некаторых падзей (прыкладам, спадарыня Зора апісвае рэакцыю сваіх знаёмых на перадачу ў амерыканскай тэлевізіі, у якой сцвярджалася на ўсю Амерыку, што беларусы ў ЗША – гэта законспіраваныя нацысты).

Для мяне гэтыя запісаныя даволі бясколернай і сухаватай мовай занатоўкі даюць нечаканы ўгляд у атмасферу і абставіны звычайнага, «негістарычнага» жыцця эмігранцкай сям’і. Бо з-за кіламетраў радкоў пра рытуалы амеры-

канскай штодзённасці і пра клопат аб эканамічным дабрабыце сям’і праглядае няспешны, але няўмольны механізм амерыканскага жыцця, які кожную больш ці менш выразную дыяспару цягам двух-трох пакаленняў пераплаўляе ў нешта іншае, ужо амерыканскае.

«Дні аднаго жыцця...» Зоры Кіпель – гэта, зразумела, не чытанне для масвай аўдыторыі. Але кніжка будзе важнай для тых, хто раней цікавіўся гісторыяй беларускай эміграцыі і, зразумела, не мог не чуць пра Зору і Вітаўта Кіпеляў.

Ян Максімоук, svaboda.org

Міхась СКОБЛА: «Люблю чытаць паэзію...»

☪ (Пачатак на стар. 1)
дастаткова сервільнай (асабліва ў другой палове XX стагоддзя) літаратуры.

– Спадар Міхась, мы ведаем вас найперш як паэта, але за апошнія гады вы сталі ўкладальнікам некалькіх буйных анталогій і зборнікаў выбранных твораў беларускіх пісьменнікаў. Ці не перашкаджае падобная, хутчэй літаратуразнаўчая, праца вашай уласнай паэтычнай творчасці?.. А можа, дапамагае?

– Калі верш прыходзіць, то аніякая літаратуразнаўчая праца не перашкодзіць ягонаму прыходу. А калі не прыходзіць, то як ні высільвайся – нічога не атрымаецца. Я ніколі не пісаў памногу і ніколі не зайздросціў пладавітым паэтам. Як на мой розум, паэзія – як золата, калі яго зашмат, настае дэвальвацыя. Люблю паэтаў, чый даробак змяшчаецца ў аднамавіку, як у Анатоля Сыса, Міколы Купрэева, Алеся Наўроцкага, Уладзіміра Лісіцына, Алеся Пільмянкова, Анатоля Сербантовіча, Міхася Стральцова... А чаму заняўся ўкладаннем анталогій? Я проста люблю

паэзію – чытаць, смакаваць і перажываць пры гэтым імгненні шчасця. Калі рыхтаваў паэтычную анталогію «Краса і сіла», я ў Нацыянальнай бібліятэцы (маё ўлюбёнае месца на зямлі!) прачытаў больш за 1500 вершаваных зборнікаў. А чытаючы добрыя вершы, заўсёды адчуваеш асалоду, проста мурлыкаеш ад задавальнення, як кот на сугрэве. Шкада, што XX стагоддзе – не самы спрыяльны час для паэтаў. Але 800 шырокафарматных старонак – па гамбургскім рахунку – назбіралася. Калі ж рабіў анталогію перакладаў «Галасы 3-за небакраю», то занавя прайшоў увесь курс сусветнай паэзіі (на філфаку БДУ чытаць не паспяваў, зашмат жыццёвых спакусаў было навокал). Апошняя ўкладзеная мною кніга – аднамавік Алеся Салаўя, якім распачалася серыя «Галасы Айчыны» выдавецтва «Лімарыус». Калісьці публічна, на нейкай вечарыне, Леанід Галубовіч ні з пушчы ні з поля падараваў мне ягоны зборнічак «Сіла гневу», выданы ў Нямецчыне ў 1948 годзе. З тае пары я палюбіў Салаўя і нават арганізаваў аднойчы пошукавую экспе-

дыцыю ў Нясвіжскі раён, дзе ў адной з вёсак у снараднай гільзе закапаная яго вершы... Гэтым жа цікава займацца! Я лічу, што ў нашых беларускіх умовах кожны пісьменнік павінен выдаваць не толькі свае кнігі, але і дапамагчы сустрэчы з чытачом хоць бы адной чужой. Ну, а што ў мяне на кожную сваю прыходзіцца дзве чужыя – такой бяды.

– Вы плённа супрацоўнічаеце адразу з некалькімі выдавецтвамі – «Беларускі кнігазбор», «Лімарыус», «Про Хрысто». Раскажыце, калі ласка, нашым чытачам, што ў вашых найбліжэйшых планах, над чым працуеце цяпер?

– Хочаш насмяшыць Бога – падзяліся з людзьмі сваімі планами. Смяшыць Бога мне не хочацца, таму і раскажыце пра планы не буду. Скажу толькі, што распачатая Алесем Салаўём кнігавыдавецкая серыя «Галасы Айчыны» будзе працягвацца, перадача «Дом літаратара» на радыё «Свабода» будзе па-ранейшаму выходзіць у эфір, а да друку паступова будуць рыхтавацца ўсё новыя выданні неабсяжнай спадчыны Ларысы Геніюш.

■ КАНТАКТЫ

Падазненя ў бюлетэні кнігі Вы можаце замовіць непасрэдна ў выдаўцоў па наступных кантактах:

Кніжныя серыі:
«Бібліятэчка «Дзеяслова»,
«Кнігарня пісьменніка»,
«Бібліятэка «Бацькаўшчыны»,
e-mail: knihanosza@gmail.com,
тэл.: +375 17 200 70 27

«Гарадзенская бібліятэка»,
e-mail: dzmuchavec@gmail.com,
тэл.: +375 29 133 87 17

ІП «Логвінаў»,
e-mail: logvinovpress@mail.ru,
тэл.: +375 29 667 47 57

ПУП «Кнігазбор»,
e-mail: bknaha@tut.by,
тэл.: +375 29 772 19 14

ПУП «Радзіёла-плюс»,
e-mail: siuchykau@gmail.com,
тэл.: +375 29 772 29 58

СТАА «Медысонт»,
e-mail: medisont@gmail.com,
тэл.: +375 29 623 74 10

Выдавецтва «Галіяфы»,
e-mail: bashura@rambler.ru,
тэл.: +375 29 652 00 72

Выдавецтва «Лімарыус»,
e-mail: limarius@yandex.ru,
тэл.: +375 29 679 33 36

ІП «Зміцер Колас»,
e-mail: zkolas@gmail.com,
тэл.: +375 29 623 35 65

«Кнігарня «Наша Ніва»,
e-mail: alaksandradyenko@gmail.com,
тэл.: +375 29 872 26 35

ІНФАРМАЦЫЙНЫ БЮЛЕТЭНЬ

Кніга
ноша

№ 5

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: ГА "САЮЗ БЕЛАРУСКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ"; МГА "ЗБС «БАЦЬКАЎШЧЫНА»

Інфармацыйны бюлетэнь МГА «ЗБС «Бацькаўшчына» і ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў».

Распаўсюджваецца на правах унутранай дакументацыі. Наклад 299 асобнікаў. № 5, 12.09.2010.

Адказны за нумар – А. Сачанка.

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 15, 220030, тэл./факс: (+375 17) 200 70 27.

E-mail: knihanosza@gmail.com